

Konstruování identity ženy v kontextu konverze k islámu

Markéta Sedláková

Abstrakt: Příspěvek prezentuje výzkumné šetření, které popisuje sociální realitu konvertitek k islámu. Text vychází ze sociálně konstruktivistických a poststrukturalistických přístupů. V úvodu se proto krátce věnujeme jejich specifikaci. Analyticko-interpretativní část mapuje za pomoci nástrojů diskurzivní analýzy konstrukce výpovědí, které jsou prezentovány ve třech vzájemně provázaných částech. Cílem první části výzkumu bylo identifikovat diskurzy a praktiky aktérů na sociální síti Facebook vedoucí ke konstrukci identity konvertitky. V další fázi výzkumného šetření uvádíme analýzu výpovědí konvertitek se zřetelem na konstrukci jejich identity. Závěrečná část představuje důsledky těchto konstrukcí v sociální praxi.

Klíčová slova: konverze, náboženství, identita, islám, jazyk, diskurz, diskurzivní analýza, konstrukce, sociální realita, „post“ teorie, žena

1 ÚVOD

Člověk se v současném paradigmatu¹ přechodu od moderní společnosti ke společnosti postmoderní ocitá v novém sociokulturním prostoru, který přestává být rámován dříve relativně pevně vymezenými hranicemi. Vlivem prostupnosti nejen státních hranic, ale i toku informací z médií dochází k transformaci podoby našeho přirozeného světa (Lebenswelt). V jisté podobě mluvíme až o „střetu civilizací“, v našem podání spíše ústy Kropáčka (2002) než Huntingtona (2001). Narůstající interakce islámského světa se světem západním (reprezentantem křesťansko-židovské kultury, taktéž pozice autorky textu) nabádá k reflexi nově vzniklých multikulturních podnětů, k alternativním interpretacím a znovuzodpovězení otázek žití v každodennosti.

Předkládaný text se zabývá procesem konstruování identity žen v kontextu náboženské konverze k islámu. Příspěvek je primárně zakotven v teorii sociálního konstrukcionismu, poststrukturalistických a diskurzivních² teoriích. Vycházíme z premisy, že jazyk se podílí na konstrukci sociální reality a stává se

---

¹ Paradigmatem rozumíme imanentní strukturu myšlení a jednání v daném období. Foucault ve svém díle hovoří o ohraničeném „historickém“ poli, které rámuje a diktuje formu našeho myšlení, prožívání a jednání, a odkrývá ideje a teorie daného časoprostoru. S nutnou dávkou zjednodušení se jedná o podmínky („pravidla diskurzu“), které určují, co a jak jednotlivé subjekty výpovědí mohou či nemohou říkat v určitém diskurzu. Konkrétní časové periody, epistémy po odeznění přechází v epistémy jiné (Foucault, 2000a, 12–14).

² **Diskurz** značí „jazykový systém nebo praktiku specifickou pro konkrétní sociální skupinu nebo období v historii“ (Morrisová, 2000, 155). Diskurz je forma komunikační události zahrnující mluvený i psaný text v daném společenském kontextu. Podílí se na konstrukci významů, které musíme pomocí pravidelností odhalovat, chceme-li porozumět sociální realitě. Pojem diskurz se spojuje především s prací Foucaulta. V této souvztáznosti je diskurz „sjednocením jazyka a praxe a vystihuje usměrněné formy hovoru o určitém subjektu, jichž prostřednictvím objekty a praktiky získávají význam“ (Barker, 2006, 41). Diskurz v našem pojetí je soubor jazykového jednání uvnitř promluvy (text ve své mluvené i psané formě), produkované aktérem pro nějakého recipientu (adresáta sdělení) v rámci specifického kontextu.

tak nástrojem k dosahování sociálních cílů. Významy slova, textu nebo aktu jsou fluidní konstrukcí – potenciálním sociálním konfliktem – tedy legitimním předmětem sociálně-vědní analýzy.

Užití diskurzivních přístupů v sociální pedagogice předkládá možnost zkoumání konstrukcí významu; různých diskurzivních světů (mediální, náboženský, politický aj.) a zvýznamňování kritické reflexe skrze relativizování sdíleného a tradovaného vědění. Nahlédnutí pod povrch odlišného diskurzivního kontextu eliminuje vzájemné nepochopení subjektivních konstrukcí jednotlivých aktérů sociální reality a podporuje tak toleranci a sociální citlivost.

2 TEORETICKO-FILOZOFICKÝ RÁMEC

Postmoderní argumentace pojednává o skepsi k vnímání pravdy jako neměnné autority. „*Pravda je nedosažitelná, neboť pokus o „překlad“ do našich vlastních symbolů a znaků ji nenávratně deformuje*“ (Skálová, 2011, 57). Možnosti různé interpretace určité konkrétní zkušenosti upozorňují na neexistenci pouze jedné legitimní pravdy. „*Jsou-li stejné, skutečnosti vyprávěny z různých úhlů pohledu, mají velmi odlišný smysl.*“ (Freedman & Combs, 2009, 54) Poznání má zároveň ideologickou podstatu, což vytváří mocenský nástroj, který konstruuje stratifikaci obyvatelstva (nadřazenost a podřazenost vztahů).

Každodenní život v realitě lidé vnímají a interpretují skrze subjektivní významy, které tvoří rámec, logické uspořádání jejich světa a cílevědomého jednání v něm. „*Je to také svět, který má svůj původ v jejich myšlenkách a činnostech a který je právě těmito myšlenkami a činnostmi jako reálný udržován.*“ (Berger, Luckmann, 1999, 25) Vědění v každodenním životě je implicitním referenčním rámcem, který představuje optiku, v rámci které přirozeně jednáme a nahlížíme na oblasti, jež poznáváme, prožíváme a hodnotíme. Vědění ve společnosti se jedinci jeví jako apriorní a konstituuje jeho přirozené nahlížení na svět.

Prizmatem „post“ teorií je koncept identity přeformulován – z původně objektivní, na člověku nezávislé entity na sociálně utvářenou, z části fiktivní realitu. Změna paradigmatického pohledu umožňuje ochránit sociální subjekt – dříve umístěný diskurzem modernity v domněle nezávislém stavu racionálního nazírání³ na sebe sama – ukotvením v subjektivitě. Subjekt jako „*sebe-si-uvědomující*“ jedinec se „post“ optikou konstituuje až na základě mezilidských vztahů, diskurzivních a kulturních prostředků. Dochází k decentraci subjektu, který nenese privilegovanou odpovědnost za významy, ale stává se jejich produktem a současně i uchopitelným nástrojem jejich změny (Zábrodská, 2009, 48–49).

3 KONSTRUOVÁNÍ IDENTITY ŽENY SKRZE KONVERZI K ISLÁMU NA POLI VÝZKUMNÉM

3.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem realizovaného výzkumu bylo zmapovat konstrukce identity ženy v kontextu náboženské konverze k islámu. Zaměřili jsme se na interpretaci diskurzivně produkovaných významů se zřetelem na konstrukci identit spíše než na nacházení objektivních vysvětlení. V tomto příspěvku se snažíme nastínit fungování a proměny diskurzu, které se podílejí na konstrukci identit skrze popis sociální reality konvertitek.

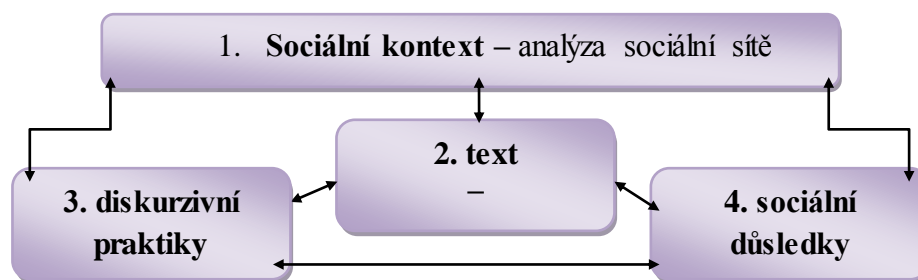
³ Racionální rozřazení sociálních subjektů, na základě pohlaví/genderu, národnosti, náboženství a dalších aspektů identity, přináší nebezpečné označení druhých jako nedostačujících, neplnoprávných, méněcenných. Takovým sociálním skupinám jsou „*odebrána práva a privilegia dostupná subjektům normativním*“ (Zábrodská, 2009, 49).

Na výzkumný problém se díváme pomocí těchto otázek:

- *Jak konstruují identitu konvertitky sociální aktéři na Facebooku?*
- *Jaké (komunikační) strategie používají konvertitky prostřednictvím dominantního a alternativního diskurzu?*
- *Jak je konstruována identita ženy v kontextu výpovědí konvertitek?*
- *Jak se promítá do problematiky konverze k islámu kontext sociokulturních praktik?*

3.2 Organizace výzkumu

Pro potřeby výzkumu byly realizovány tři narativní rozhovory s konvertitkami, které pocházejí z českého sociokulturního prostředí. Rozhovory byly nahrány na diktafon a následně doslovně přepsány. Rozhovory se většinou pohybovaly v rozmezí hodiny a půl až dvou hodin. Samotné transkripty dosahovaly okolo dvaceti pěti normostran. Této aktivitě předcházela v květnu roku 2013 předvýzkum. Následující schéma⁴ (obrázek 1) představuje jednotlivé fáze analyticko-interpretativního procesu, které jsou úzce provázány.

Obrázek 1. Fáze analyticko-interpretativního procesu.

Na prvním místě stojí analýza širšího kontextu, která pramení z analýzy sociální sítě Facebook. Dále pokračujeme analýzou textů/korpusů, které jsme získali z rozhovorů s konvertitkami. V konečné fázi předkládáme analýzu sociálních dopadů, které interpretují diskurzivní praktiky ve spojitosti se sociální praxí.

V autentických verzích sociálního světa dochází k atomizaci na jednotlivé diskurzy (př. diskurz lékařský, učitelský, genderový, žurnalistický či rasistický), které diktují aktérům, mluvčím, „co“ a „jak“ mohou při komunikaci užít tak, aby směřovali k zamýšlenému konsensu a porozumění s ostatními. Jednotlivé diskurzy se vzájemně doplňují, nadřazují či striktně odmítají (Fairclough, 2003). Moc diskurzu spočívá v jeho (pravo)moci přisuzovat vědění hodnotu nezpochybnitelného, nálepku pravdivosti. Diskurzivní analýza staví na hledání pravidelností, které se vynořují při konstrukcích sociální reality. „Interpretační analytik“ (srov. Keller, 2007) střídá hledání výpovědních událostí s fázemi hermeneuticky reflektované a kontrolované interpretace. Prvním krokem analýzy je pročitání nashromážděných textů, kde se analytik zaměřuje na rekonstrukci struktury problému za pomoci kódovacích procesů. Tím jsou nashromážděny ty dimenze výpovědí, které jsou z hlediska badatelské intence považovány za relevantní. Vybrané pasáže jsou poté podrobeny hloubkové analýze.

⁴ Podobné schéma ve svém výzkumném projektu použil Norman Fairclough. Byl zacílen na analýzu jazyka, diskurzivní a sociální praxe (Fairclough, 1995, 2). V analytické práci jsme před fází analýzy promluvy/textu předřadili analýzu širšího sociálního kontextu.

V rámci diskurzivní analýzy existuje několik vzájemně se inspirujících odnoží – konverzační analýza (Sacks 1984), etnometodologie, kritická diskurzivní analýza (Fairclough, 1995), sociální sémiotika, Foucaultovská diskurzivní analýza, diskurzivní psychologie (Potter & Wetherell, 1987) aj., které jsou seskupeny dle intelektuální tradice, z níž implicitně vychází. Vzhledem k cíli výzkumu jsme v duchu eklektiky vytyčili vlastní diskurzivní koncepci, která využívá jednotlivé nástroje diskurzivní analýzy napříč výše zmíněnými směry.⁵

4 VÝZKUMNÁ ZPRÁVA

4.1 Sociální kontext – nástin diskurzu tematizujícího islám pohledem českých virtuálních aktérů

Zvolené facebookové prostředí představuje výchozí pozici zkoumané problematiky (žen, konvertitek k islámu) v širším kontextovém rámci. Tento rámec produkuje významy, které aktérky recipují, reflektují, implicitně přijímají a v některých případech explicitně odmítají. Sociální praxe přináší pohled na tradované vzorce, prostřednictvím nichž jedinci myslí, mluví a jednají. Facebooková skupina „**Nevadí mi české mešity**“ má 1668⁶ členů. Níže uvedené citace mají za cíl představit zájmy a postoje skupiny. Jejich idiolekt napovídá o charakteru prezentovaných postojů jednotlivých participantů. Český katolík Martin Peroutka v úvodní apolozezi zmíněné skupiny napsal:

„Islám není příčinou radikalismu. Ten zpravidla způsobují nedůstojné a bezvýhodné životní podmínky. Chce-li někdo zabránit budoucí radikalizaci náboženských skupin na našem území, neměl by pro ně takové podmínky vytvářet.“⁷

Naproti tomu skupina „**Islám v České republice nechceme**“ má 62 927 sympatizantů. Během měsíčního sledování se jednalo o přírůstek asi 390 členů oproti navýšení cca 40 nových členů předchozí skupiny. V inauguračním popisu se můžeme dočíst o obecných informacích, které skupina proklamuje:

„Chceme dívky v minisukních a v tílkách na ramínka, ne v burkách, závojích nebo jiných trapných hadrech. Chceme pít pivo, víno a cokoli se nám bude z alkoholu chtít, a ne se třást strachy, že pítí je neislámské. Chceme mít ženy a dívky, které si samy rozhodují o tom, jaký sexuální život a s kým budou mít, ne tyranizované nešťastné bytosti, které jsou kamenované či bičované jen za to, že promluví s cizím mužem.“⁸

V rámci analýzy komentářů/promluv v internetovém rozhraní můžeme nalézt řadu rasistických⁹ diskurzivních praktik. Jejich aktéři se však vůči takové identifikaci vzpírají odkazem na racionalitu svého jednání.

„Jsme schopni naprosto racionálně rozpoznat, že je to barbarská, středověká ideologie, která v principu nenávidí člověka, pošlapává jeho důstojnost a neguje všechna jeho přirozená práva.“¹⁰

⁵ Zájemce o hlubší proniknutí do problematiky užitého rámce diskurzivní analýzy odkážeme na rozsáhlejší text, z které příspěvek vychází (Sedláková, 2014).

⁶ Statistické údaje jsou relevantní ke dni 15. 3. 2014

⁷ <https://www.Facebook.com/groups/mesitynevadi/>

⁸ <https://www.Facebook.com/ivcrn/info>

⁹ Cílem poukázání na přítomný rasismus není určit viníky „černého“ nebo „bílého“ typu, „českého“ nebo „arabského“ původu, ale zviditelnit strategie rasistického diskurzu (tj. pozitivní sebeprezentace a negativní prezentace jiných).

Česká společnost, zastoupená aktéry na Facebooku, je opřena o sekularizaci veřejného prostoru, odmítá hegemonii jakéhokoliv náboženství. V krajním případě se odvolává na tradice a hodnoty křesťanství jako jediného možného náboženství našeho území, potažmo Evropy. Argumentací je odkaz na veřejný rozum, který rozumu osobnímu bývá nadřazen.

Další perspektivou je hodnocení legitimizované „vlastní“ zkušenosti s islámem. Tu musíme v převážné míře reflektovat jako zkušenost reprezentovanou a zprostředkovanou médií. Specifika, která mluvčí připisovali jedincům ze sociální kategorie muslim/muslimka, čerpají ze sdíleného typizovaného vědění. Jejich vědění tak není utvářeno na základě zkušenosti, ale sdílených kolektivních „pravd“, stereotypů.

V textu jsou „ti druzí“ pojmenováni – přičemž vynecháváme hojně zastoupené vulgární výrazy – jako „barbaři“, „atentáčníci“, „extrémisti“ (pro úplnost uvádíme v přílohách práce výčet relevantních identit – „multikulturalista“, „konvertitka“, „muslim“, „imigrant“ – a jejich kategoriálně vázaných rysů). Přisouzené výrazy jsou rozpoznatelnou identitou pro ostatní komentující, o čemž vypovídá schopnost určovat jejich charakteristické vlastnosti (fanatičnost, netolerance aj.). Aktéři vyvolávají hrozby, jako je islamizace Evropy, strach z násilí hlásajícího džihád aj. Toto zjištění podporuje van Dijkova analýza podílu médií na konstituci „nového rasismu“. Dijk pod tento pojem zastřešuje projevy zvýznamňující kulturní odlišnosti, narušující přirozenou integritu majoritní společnosti (2000, 34–37). Jinakost nabourává sdílené sociální normy a hodnoty, a proto představuje hrozbu, která je šířena médií.

Nízká informovanost či útržkovité polopravdy, které charakterizují diskuze o tématech pojímajících islám jako předmět zájmu, jsou nebezpečné především svými sociálními důsledky. Mediální diskurz má vliv na jednotlivce, ale i celou společnost. Kromě produkující se nenávisti vůči jinakosti, která brání úspěšné integraci muslimů do naší společnosti, se můžeme setkat s praktikami, které se z prostředí diskuzí přenášejí do reality. Příkladem mohou být protesty proti stavbám mešit či dehonestující praktiky (poházení kousků vepřového před dveře brněnské mešity), které jsou na sociální síti vytvářeny či zpětně podporovány a adorovány. Aktéři Czech Defence League vydávají letáky a samolepky, pomocí nichž nabádají k zesměšňování muslimů, sprejování mešit apod.

„Jak že je ta mešita v Brně velká? Ať se na ní stihnem vyřádit všichni.“¹¹

Zvláštní postavení zauímají ženy konvertitky. Zatímco nativní¹² muslimky jsou paradoxně reprezentovány jako „chudinky“, na kterých je pácháno násilí, tyranie, bezpráví a které jsou vystaveny mocenskému postavení mužů, ženy konvertující k islámu jsou charakterizovány jako „hloupé“ a „naivní“. Konvertitky vykazují ztrátu univerzálně sdíleného rozumu způsobenou dobrovolnou konverzí k jinakosti/odlišnosti, jsou depersonifikovány negativními konotacemi. Tyto reprezentace nabývají posilujícího charakteru prostřednictvím symbolů, fotografií, které útočí na příjemce svým vtípem či naopak tragičností situace. Snaží se tak vyvolávat emoce, soucit či naopak výsměch.

„Konvertiti jsou nejhorší pakáží v každém náboženství. Vždy mají mindrák, že v té víře nevyrostali, a tak se snaží všem ukázat, jak hluboce jsou věřící a co vše jsou ochotni a schopni pro víru udělat. To bylo vždy v židovství, křesťanství i mohamedánství.“¹³

Ukázka představuje typické vlastnosti konvertitek podle aktéra promluvy („Mají mindrák, snaží se ukázat, jak hluboce věří, co jsou schopni udělat.“). Tato kategorizace je potvrzena odkazem na tradici („To bylo

¹⁰ http://blog2.idnecz/diskuse.aspx?iddiskuse=A140211_395969_blogidnes

¹¹ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152369351687938&set=a.120733327937.128830.120236192937&type=1&theater>

¹² Ženy původně narozené v muslimských zemích.

¹³ Evoluce muslimské konvertitky. [online]. Dostupné z <https://www.facebook.com/ivcrn?fref=ts>

vždy.“). Mluvíci tím vyjednává pozici neoddiskutovatelné pravdy. Tyto praktiky mohou v sociální realitě vést například k tomu, že se české konvertitky bojí zahalovat mimo svoji bezpečnou komunitu.

„Bojím se třeba, co ve škole, jestli mi to učitelé nenechají sežrat, a taky se bojím na ulici. Lidi čučí a pokřikují urážky -- taky na moje kamarádky několikrát, jedné dvakrát strhli šátek z hlavy, jednou v šalině, jednou na ulici, další napadli skinheadi, další napadly cigánky a strhaly z ní šaty až do podprsenky, taky co sousedi, ti mě budou pomlouvat.“ (I - 0)¹⁴

Argumentační strategie diskutujících na Facebooku jsou vystavěny na binárních soudech „Západ“ vers us „muslimský svět“. Ty mohou být podporovány například odkazem na Huntingtonovu publikaci „Střet civilizací“, která vyšla v „bouřlivém“ roce 2001. Obdobnou variantu představuje tentokrát česká verze Janečkovy publikace „Islámská rozpínavost“ (2011). Teze proklamované v obou knihách jsou prognózami budoucího vývoje, které se ale svojí argumentací na takovém vývoji podílí. Binární kategorie „Západ“ je reprezentována principy hlásající demokracii, modernitu, pluralitu, naopak opoziční kategorie islámských zemí je spojována s fundamentalismem, terorismem, násilím.

Ve výpovědích diskutujících aktérů na Facebooku jsme identifikovali (jako jeden z mnoha přítomných) diskurz „**univerzálního evropocentrismu**“, který organizoval výpovědi. Tento diskurz je systémem tvrzení a praktik upřednostňující evropskou homogenitu kultury před kulturou odlišnou. Hodnoty, názory a vzorce myšlení jsou orámovány univerzalitou hlásající svoji unifikovanost jako vhodnou a jedinou pro všechny ostatní (bez rozdílů původu).

4.2 Analýza textu – diskurzivní praktiky

Na úrovni této fáze analýzy jsme se blížili nejvíce lingvistickému způsobu nazírání na text, ve smyslu jeho detailnějšího rozboru. Pro účely tohoto příspěvku uvádíme pouze krátký příklad interpretace analyzovaného textu (transkripty rozhovorů). Nižší představíme analyzované konstrukce, řečové strategie, a identifikované diskurzy či identity v nich umístěné.

Chceme-li se zaměřit na koncept formování identity, musíme hledat diskurzivní praktiky, které ji utvářejí. Diskurz konstituuje identitu, vytváří to, co pojmenovává, pozicuje a vylučuje. Je tedy podnětné nahlížet na obecný a abstraktní pojem identita prostřednictvím konceptu vztahování se (např. k biografii, kultuře, náboženství apod.).

Ukázka úryvků (I - 0) role ženy v islámu

1. V Koránu je napsáno, že muž a žena jsou si rovni,
2. ale muž je o kousek výš.
3. A to je právě vysvětlováno tím, jak velký má muž k ženě povinnosti
4. a že on za ni zodpovídá, má toho prostě víc na starosti.
5. Ženě stačí být doma, být hezká a nějaký domácí práce a vychovat děti,
6. jako to není žádná extra zodpovědnost.
7. Ty děti teda jo, ale ona na něho nemusí vydělávat
8. a třeba ho bránit, když ho někdo napadne, jako to samozřejmě musí muž.
9. V: Být hezká?
10. Jj, však to přicházím k tomu zahalování,
11. venku je žena před cizíma chlapama zahalená právě proto,
12. že oni jsou cizí a nic jí za ten pohled na její tělo nedají,
13. kdežto manžel to všechno výše zmíněný, peníze, domov, pohodlí, dárky
14. a všechno, na co si vzpomene, taky samozřejmě lásku.

¹⁴ Jedná se o označení informátorky/konvertitky z předvýzkumu.

Úvod (1) výpovědi je verifikován zdůrazněním původu konvertičiny argumentace („V Koránu je napsáno“). Korán jako nevyvratitelný úzus tak deklaruje zaručenost pravdy následující promluvy. Původce textu artikuluje rovnost relačního páru muž/žena, v souvislosti s řádkem 2 však dochází pouze k zdánlivému uznání, protože je rovnost záhy narušena výrokem „ale muž je o kousek výš“. Užitím adjektiva („velký“) je zdůrazněna povinnost zodpovědnosti vůči ženě. Tato zodpovědnost je porovnávána ve vztahu k zodpovědnosti ženy, která je menší. Muž toho má „prostě víc na starosti“. Zatímco ženě stačí být doma a naplňovat typicky charakteristické vlastnosti (např. „být hezká“ a taky „vychovávat děti“). Příslovce „prostě“ plní ve výpovědi efekt naturalizované pravdy vyřčeného tvrzení. Na řádku 6 se znovu objevuje poukaz na nižší zodpovědnost ženy. Ta je sice v dalším řádku zase zvýšena zmínkou o zodpovědnosti za výchovu dětí, která se však nevyrovná zodpovědnosti vydělávat peníze (7). Taktéž žena nemusí bránit muže před napadením, jako to „samozřejmě“ musí muž. Zodpovědnost ženy je tak spatřována v linii péče o svoji krásu, která smí být ukázána jen manželovi, protože ten pohled na ženinu krásu dokáže odměnit materiálními statky (13). „Taky samozřejmě“ nemateriálními.

V rámci výpovědí konvertitek jsme identifikovali dva soupeřící diskurzy. Dominantním diskurzem se stal diskurz **žitého islámu**, který charakterizuje upravenou podobu islámu pro potřeby konvertitek. V rámci tohoto diskurzu byla zdůrazňována kulturní příslušnost k domácímu sociokulturnímu prostředí. To stojí v opozici proti prostředí reprezentující diskurz **daného islámu**, náboženství tradovaného islámu především v arabských zemích. Intervenujícím diskurzem je mediální informování, které se významně podílí na vyhrocenosti jevu konverze. Mluví často bez přímé otázky výzkumnice předpokládají předsudky a stereotypy a rovnou konstruují obrannou argumentaci.

Paralelou nám může být odlišný jazykový kód. Absence arabštiny (jazyk Koránu) zabraňuje participaci na sociálních jazykových interakcích. Staví subjekt do role neschopnosti přijmutí normativních pravidel, které jsou inherentní s užíváním jazyka. Z toho důvodu české konvertitky reflektují konkrétní pasáže Koránu, které konfrontují s kulturním prostředím, ve kterém vyrostly.

„Myslím si, že jsem typická Češka. Moje myšlení i moje chování, stejně tak i zájmy a hodnoty, jsou postavené na mojí české výchově.“ (1 - 4)

Dalším klíčovým diskurzem organizujícím výpovědi byl diskurz **esencialismu**. Podstatou esencialismu je dělení věcí do dvou skupin. Každá z nich je pak tvořena jádrem/esencí, které náleží – z logiky nutnosti¹⁵ – vlastnosti pro ni typické. Charakteristické vlastnosti jsou prezentovány jako esenciálně vrozené atributy. Diskurz esencialismu jsme mohli pozorovat v otázkách rodových kategorií, při vymezování rolí muže a ženy. Ty jsou pevně ukotveny ve svojí předem definované danosti. Diskurz esencialismu je podporován islámskými normativy, které vymezují role muže a ženy a z nich vyplývající práva a povinnosti.

Tematika zahalování je ústředním motivátorem disputací ohledně islámu. Stává se jeho reprezentantem v rovině symbolického odkazu. Problematika zahalování je diskutována napříč diskurzy (feministický, islamistický, orientalistický, módní, rasistický, islamofóbní, esencialistický aj.). Vyjednávání o diskurzivním objektu zahalování přechází v závislosti na diskurzu k odlišným strategiím. V některých případech dochází k obhajobě, v jiných se přeměňuje v příčinu útlaku. Tyto protimluvy můžeme pozorovat i u samotných konvertitek, které dokážou rezolutně racionalizovat výhody zahalování, přičemž se samy nezahalují (akt pozicování při vysvětlování). Vyjasnění si otázky zahalování představuje u konvertitek klíčové rozhodnutí, které má pro ni důsledky (př. pocit špatné muslimky, symbolické vyloučení z komunity, přiznání víry na první pohled aj.). Akt zahalování můžeme interpretovat jako nediskurzivní praktiku, která na jedné straně

¹⁵ Z logiky věci vyplývá, že ztratí-li individuum vlastnost, která ho definuje, zaniká samotné.

představuje úctu a respekt k ženám, na druhou stranu – pro jiné čtenáře tohoto symbolického sdělení – představuje symbol útlaku.

„No a ještě i ten šátek je povinný, ten já nenosím, ale chci, je to kvůli té společnosti a fakt mě to mrzí a myslím na to každý den, že to je špatně, a chci začít to nosit.“ (I - 0)

4.3 Analýza sociálních důsledků

V této části příspěvku přenášíme identifikované diskurzivní praktiky do sociální praxe aktérek. Prostřednictvím problematizování, relativizování a dekonstruování znovu otevíráme jednotlivé tematické linie a snažíme se tak reflektovat možné sociální důsledky. Nejdůležitější otázky byly reflektovány v rámci čtyř tematických sekcí. Prvních nich srovnává zahalování s konceptem disciplinační moci. Ta vyvíjí na ženy muslimky tlak, který je nutí se neustále přizpůsobovat požadavkům z okolí.

Vnímání tělesnosti ve spojitosti s islámem přináší řadu dalších tematických referencí (např. rituální očista těla před modlitbou, nediskurzivní praktiky – standardizované pohyby těla při modlitbě, imperativ měnit Bohem danou podobu těla, tělo v prostoru – ženská část uvnitř mešity, koncept sexuality aj.), které v práci nebyly explicitně rozebírány, ale považujeme za přínosné je zmínit, alespoň odkazem k možnosti dalšího zpracování.

„No, jako nesmíš měnit to, co stvořil Bůh. Plastika může být, když člověk má nějaký zranění nebo je popálený, tak jako rekonstrukce. Ale ne, že jako mám škaradej nos, jdu si ho nechat změnit.“ (I - 3)

Druhým tématem se stala média a jejich konstituční vliv na identitu konvertitek. Jejich diskurzivní praktiky distribuují hodnotové soudy, které nejsou založeny na zcela pravdivých tvrzeních. Tyto soudy jsou dalšími příjemci stvrzovány a předávány dále ve formě naturalizovaných faktů.

„A všichni mi říkali, že jsem blázen. Právě protože vlastně z médií a z toho všeho znali tu obrácenou tvář, jo.“

Třetí tematická linie byla pojmenována – „islám jako řád každodennosti“. Ten představuje výchozí rámec, skrze který aktéři vnímají, prožívají a interpretují každodenní život. Příkladem mohou být objektivované sociální normy, které jedinec přijímá za své a vnímá je jako pevně dané. Islám na rozdíl od ostatních náboženství spojuje náboženský řád s řádem společenským.

„Islám je víc konkrétní než křesťanství, zahrnuje návod, jak žít každodenní život, jak jíst, jak si stříhat nehty třeba, ale jako taky spousta muslimů to nedodrží.“ (I - 0)

Pozornost byla věnována roli ženy, která je ovlivněna i diskurzem esencialismu. Ten je v souladu s přesvědčením islámu o předurčenosti rolí muže a ženy. Kategoriálně vázané práva a povinnosti jsou pro obě pohlaví pevně dány. Práva a povinnosti ženy byly také diskutovány vzhledem ke strukturální nespravedlnosti, konceptu, který rozpracovala americká feministka Youngová (2010). Ta upozorňuje na institucionální produkci norem, které vytváří nerovné podmínky pro jednotlivé aktéry. Ženy muslimky jsou tak například vyloučeny z veřejné sféry a odkázány na finanční zajištění od manžela.

Poslední téma konverze uzavírá pohled na konstrukci identity ženy. Konverze k islámu znamená pro ženu celkovou proměnu identity, která se musí vyrovnat s právy a povinnostmi na ni kladenými. Ty mohou být v rozporu s výchozím sociokulturním kontextem. Tento rozpor nutí ženu reflektovat otázku: „kdo jsem“? Proces konstrukce osobního obrazu je neustálým otevřeným aktem implikujícím změny vlastního obrazu, jazyka i jednání.

4.4 Shrnutí výsledků ve vztahu k výzkumným otázkám

- *Jak konstruuji identitu konvertitky sociální aktéři na Facebooku?*

Z analýzy facebookových diskuzí vyplývá značný potenciál diskutujících se k identitě muslimek/konvertitek vyjadřovat. Sociální aktéři na Facebooku používali řečové strategie racionalizace, které odkazovaly na správnost univerzálního rozumu řízeného evropocentrickým diskurzem. Ten legitimizoval jejich výpovědi založené na odmítnutí jinakosti jako jedinou možnou strategii k udržení homogenity Evropy.

V rámci udržení hodnot evropocentrismu jsou muslimové/muslimky, včetně těch, co se narodili na tomto území, paušálně diskurzivně deportováni zpět do muslimských zemí. Tyto praktiky jsou z virtuální reality přenášeny i do sociální praxe a stávají se tak strategiemi útlaku.

„Pokřikovali na mě třeba, ať táhnu zpátky do arabské země... Přitom já jsem tady doma! Já jsem se tady narodila.“ (1 - 0)

Islám je svojí povahou komplexním nábožensko-společenským fenoménem. Mluvčí, kteří se vyjadřují k jeho mnohosti formou vytržení jednotlivosti, na které vystaví svoji argumentační strategii proti celému komplexu, se tak dopouštějí strategie zatajování. Tato strategie vede k předkládání zjednodušujících soudů, které nepátrají po povaze problematiky. Stávají se tak nebezpečnou strategií vzhledem k dalším nekritickým následovatelům těchto „polopravd“.

- *Jaké (komunikační) strategie používají aktéři prostřednictvím dominantního a alternativního diskurzu?*

Značná část výpovědí v našem výzkumném šetření byla produkována za účelem vyvrátit sdílené stereotypy o islámu a jeho reprezentantech. Za tímto účelem používaly konvertitky různé řečové strategie. Ve výpovědích se objevovala např. strategie legitimizace, která odkazuje na racionalitu. Typické může být objasňování iracionálního racionální konstrukcí, která narativizuje zažitou zkušenost.

„Tak jsem si prostě vzala Korán, otevřela jsem ho a já jsem tam našla odpověď... , takový kouzelo nebo jak to říct, ale když člověk chce to vedení, tak ho dostane -- když jsem fakt nevěděla už, tak se otevřel na tom místě, kde jsem tu odpověď našla.“ (1 - 2)

Užitím racionalizace argumentovaly mluvčí svoje internalizované „pravdy“ tak, aby při výkladu zapadaly do obecného rámce společenského vědění. Specifika, která se vymykala tomuto obecnému rámci, zase konvertitky racionalizovaly s odkazem na diskurz žitého islámu. Ten jim dovoľoval obhájit potenciální abnormality islámského náboženství vzhledem k českému sociokulturnímu kontextu. Umožňoval jim pružnou sebelokalizaci, umístění „já“ uvnitř diskurzu.

Strategii, kterou Thompson popsal ve svých modech operandí¹⁶ jako narativizace, umožňovala mluvčím legitimizovat svoje výpovědi. Konvertitky tak svoje výpovědi realizovaly formou příběhů z jejich každodenního života, ale i ze života Proroka Mohameda. Jeho život a slova jsou interpretovány jako vzor, podle kterého je nutné se řídit.

„Taky život Proroka, víš, jak on žil, že byl vlastně celou dobu v chudobě. Oni vlastně neměli třeba co jíst, pili jenom kozí mlíko a to byla jeho strava. Jsou hadísy, že on přijde za svojí manželkou a ptá se, máme dneska něco na jídlo? Ona řekne, nemáme. Tak on řekne, budu se postit. Víš, že to všechno přijímal jako s trpělivostí.“ (1 - 3)

¹⁶ Termínem modi operandi rozumíme řečové strategie, kterými mluvčí prosazují svoje myšlenky –srov. Thomson (1990).

Aby mohly konvertitky hovořit za ostatní členy sociální kategorie, se kterou se identifikovaly, užívaly strategie generalizace či zobecňování. Za pomoci generalizace konstruovaly sociální realitu všech muslimů a muslimek (př. „*Nechcou tady rozšířit populaci a zavést Sharia, chtějí jen pěkný šťastný život.*“) a staly se tak mluvčím kolektivní identity.

Strategie fragmentace ve výpovědích konvertitek byla vystavěna na myšlenkovém binarismu. Užitím zájmena „my“ se ženy identifikovaly s kolektivní identitou muslimek, nejčastěji muslimek českých, které mají odlišně kategoriálně vázané predikáty než muslimky nativní. Tato identifikace jim umožňuje vycházet z členského vědění, které organizuje jejich jednání. Členské vědění také dovoluje vymezit se vůči kategorii „oni“. Konvertitky tak konstruovaly rozdíly mezi věřícími a nevěřícími, islámem a křesťanstvím, pravdou a nepravdou aj.

V rámci dominantního diskurzu žitého islámu aktérky užívaly strategie, které legitimizovaly jejich odchylku od alternativního diskurzu tradovaného islámu. Tyto strategie jim pomáhaly překonat rozpor mezi ideálem islámské víry a konkrétní realitou, kterou aktérky recipují.

Ve výpovědích jsme vedle diskurzivních praktik pozorovali i praktiky nediskurzivní. Důležitou nediskurzivní praktikou se stal akt zahalení. Ten je v různých situačních kontextech recipován odlišně. Nediskurzivní praktika zahalení tak vyvolává sociální konflikty právě proto, že je různými čtenáři interpretována různě.

- *Jak je konstruována identita ženy v kontextu výpovědí konvertitek?*

Identita konvertitek k islámu se v rámci rozhovorů měnila podle pozicování¹⁷. V rámci promluv se jednalo především o následující identity: Češka, muslimka, matka, konvertitka. Ty byly definované v závislosti na tzv. relačních párech – tj. Arabka, muslim, otec, nativní muslimka.

Konvertitky často používaly ustálená schémata argumentací, které se snaží reagovat na tradované stereotypy o nich samotných. Jejich názorová radikalizace se může stupňovat právě díky neustálému tlaku z jinak orientovaného (sekularizovaná společnost) okolí. Podobné tendence vykazuje i imigrační politika například ve Velké Británii a Německu. Dle našeho názoru je tedy podnětné vytvářet takové podmínky žitelnosti, které nenutí jedince přilnout pouze ke svojí náboženské identitě, ale dovolují mu fluktuaci identit mu vlastních.

Seberefektivní „já“ ženy se vztahuje a vymezuje vůči konstituci z okolí. Diskurz esencialismu a biologického determinismu je výrazným normativem určujícím identitu konvertitky i islámu. Žena je v rámci tohoto diskurzu představována jako jednoznačně rozpoznatelná entita vzhledem k rozdílné entitě muže. Variabilita vzniklých identit je pak odpovědí ženy na nesoulad s přidělenou identitou.

- *Jak se promítá do problematiky konverze k islámu kontext sociokulturních praktik?*

Tělo ženy je reprezentováno jako společenský konstrukt, který je tvořený biologickou entitou a kulturními významy mu připisovanými. Konvertitky vnímají svoje tělo na základě představy, kterou si utváří díky zkušenosti pramenící ze sociální interakce. Žité tělo konvertitek je tak utvářeno reflexí nahlížení sebe i druhých. Klasifikační schémata islámu rozlišují mezi tím, jaká podoba tělesnosti je přijatelná na veřejnosti a jaká nikoliv.

---

¹⁷ Zaujímání pozice neboli způsob, kterým sebe sama prožíváme. Identita je utvářena diskurzivními prostředky, díky kterým lze subjekt rozpoznávat od druhých i od sebe sama. V souladu s Foucaultem hovoříme o pozici subjektu, o místu, „*jež diskurz jako regulovaný systém praktik a tvrzení vytváří ve vztahu k tomu, kým jsme, kým můžeme být, co můžeme a co nemůžeme činit*“ (Zábrodská, 2009, 62).

Islám svojí tradicí dbá na rozlišování typicky mužských a ženských rolí. Setrváváním v rigidních entitách a jim příslušejících vlastnostech nedovoluje nazírat na sociální realitu v její celistvosti. Myšlení podporované binárními soudy upřednostňuje partikularismus před komplexním porozuměním dynamických sociálních jevů v realitě kolem nás. V kontextu námi problematizovaného tématu se jednalo o binarity muž/žena, západ/východ, muslim/nemuslim, věřící/nevěřící, Arab/Čech aj. Namísto jednostranného nahlížení z té či oné pozice navrhuje přijmutí plurality.

Jinakost druhých je utvářena na základě přisouzení charakteristik pro ně typických. Ty se většinou rozcházejí s charakteristickými znaky vlastní identity. Vyloučením všeho jiného zamezujeme potencionálnímu ohrožení převzetí prvků identity „druhých“, od které se distancujeme. Identifikace subjektu s jednou stranou se tak stává nestabilním násilným aktem, který je třeba neustále diskurzivně stvrzovat. Identita je tak vystavěna na binárních opozicích muslimové versus nemuslimové. Každá kategorie je vystavěna na jinakosti a vymezení od kategorie druhé. Umístění do jedné z kategorií může mít pro sociální aktéry reálné, často nelibé účinky. Jestliže se zaměříme na působení kontradiktorických diskurzů, můžeme si položit otázku: „Na základě jakých norem jsou příslušníci druhé kategorie považováni za méněcenné?“ Destabilizace nám otvírá možnost vnímat význam jako nepřirozený a měnitelný.

„A i prostě svýma různýma sportovníma aktivitama atd. Prostě jsem jiná, a takže jsem se tam nezařadila, vlastně, mezi ně.“ (1 - 2)

4.5 Implikace výsledků výzkumu k sociálně pedagogickým otázkám

Problematika lidské interakce, procesu utváření identity optikou náboženského nazírání, bezesporu patří do preferenční oblasti zájmu sociální pedagogiky. Nakládání s diverzitou ve školním prostředí, pramenící například z náboženského vyznání, je jednou z výzkumných tendencí Katedry sociální pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, která ve spolupráci s rakouskou univerzitou participuje na projektu Aktion. Téma příspěvku je tak vstupní branou zvyšující senzitivitu k vnímání náboženství jako jednoho z důležitých faktorů ve společnosti / v edukační realitě.

Z analýzy facebookových diskusí vyplývá binarismus otupující reflexi nad (sociálními) problémy naší společnosti. Ukazuje se, že argumentační „přestřelky“ jednotlivých reprezentantů sociální skupin nepřináší nic jiného než utvrzování vyřčených truismů. Podstata diskuze – díky chybějící sebeúctě a naslouchání, neochotě vzdělávat se a raději vynášet soudy a ukvapená řešení – není naplněna.

Jen pro zajímavost uvedme konstrukci identity „multikulturalista“ slovníkem diskutujících aktérů (viz příloha č. 1). Reprezentace typu „zatajovač pravdy“, „pseudohumanista“, „exot“ nepřináší příliš pozitivní konotace. V tom případě si umíme představit, jaké dopady může mít takové označení pro sociálního pedagoga, který zrovna přednáší (jakkoliv podnětné) myšlenky multikulturalismu. Problém nastává již na úrovni diskurzivního přiřazení sociálního pedagoga do kategorie „multikulturalista“. Tato kategorie totiž implikuje kategoricky vázané aktivity, které jsou – bez ohledu na kvality konkrétního pedagoga – předem (stereotypně) stanoveny. Na základě konstruovaného příkladu sociálního pedagoga chceme ukázat, že jednou z cest může být přesunutí našeho ohniska zájmu právě na diskurz a jeho praktiky.

„O islámu by se měla učit pravda, ne ty multi-kulti sluníčkový kecy, kterýma jim chtějí vymývat mozky.“¹⁸

Vzhledem k možnostem diskurzivní analýzy, schopné kriticky přehodnocovat dominantní, strnulé vědění, a jejího směřování k pluralitnímu nazírání předpokládáme, že představuje přístup (nikoliv jediný a vyčerpávající), který je pro sociální pedagogiku, potažmo humanitní vědy, inspirující.

¹⁸ <https://www.facebook.com/ivcrn?fref=ts>

5 ZÁVĚR

Příspěvek prezentuje analyticko-interpretací proces diskurzivní analýzy, která se zabývá konstrukcí identity ženy prostřednictvím konverze k islámu. Dle navrženého schématu jsme koncipovali výzkum do tří vzájemně provázaných celků. Prvním krokem byla analýza širšího sociálního kontextu konvertitek, kde jsme upřednostnili jeden ze zdrojů, a to Facebook. Ten je médiem přenášejícím konstrukce o islámu a jeho aktérech. Na základě analýzy jsme rekonstruovali reciprocitu mezi ne/diskurzivními praktikami na internetu a sociální praxí. Tato část přinesla podnětná data týkající se celospolečenských témat (interkulturní dialog, socializace imigrantů, vzdělávání dětí z odlišných sociokulturních podmínek aj.) vhodných k dalšímu rozpracování. Dle provedené analýzy jsou na sociální síti manifestovány a podporovány diskurzivní praktiky, které stigmatizují a vytváří tak nesymetrické vztahy mezi sociálními kategoriemi. Kategoriálně vázané rysy, které jsou jednotlivým aktérům přisuzovány, tak predikují jejich potenciál na začlenění do majoritní společnosti. Analýza facebookových diskuzí představila výchozí sociální realitu konvertitek.

V dalším kroku bylo předmětem zájmu diskurzivní pole konvertitek k islámu. Výrazným tématem se stala problematika zahalování, která je klíčovým prvkem identity ženy. V kontextu českých konvertitek můžeme mluvit o upřednostnění diskurzu žitého islámu, který upravuje diskurz tradovaného islámu na české poměry. Dochází tak například k tomu, že aktérky, přestože argumentují ve prospěch zahalování, tak v praxi tuto praktiku nerealizují. To odůvodňují strachem z rasistického prostředí, které není připravené přijmout muslimky do své společnosti.

Poslední fázi jsme zaměřili na sociální dopady nalezených jazykových konstrukcí. Na tomto místě se snažíme poukázat na potenciální alternativní pohledy a nabídnout tak prostor pro změnu nazírání. Nejvíce se snažíme rozrušit myšlení uvězněné v binárních soudech, které nepřináší komplexní náhled na složité sociokulturní problémy a staví aktéry do pasivní pozice předem definovaných kategorií.

Na závěr je třeba připomenout východiska nazírání, které jsme stručně prezentovali v úvodu tohoto příspěvku. Konstruktivistická, pro naše účely stěžejní, perspektiva nepřináší objektivní a neměnné poznání. Předložené výsledky výzkumu jsou výslednicí participace výzkumníka, diskurzů i aktérů v nich situovaných. Jejich ambice na zobecnění jsou díky dynamičnosti diskurzu mizivé. Přesto provedená analýza přináší detailní pohled na konkrétní sociální realitu vybraných aktérek/konvertitek. Pluralitní charakter textu implikuje reflektivní čtení, které je-li alespoň z části vyprovokováno, jsou výsledky diskurzivní snahy naplněny.

LITERATURA

Barker, Ch. (2006). *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál.

Berger, L., P., & Luckmann, T. (1999). *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

van Dijk, T., A. (2000). *New(s) Racism: a Discourse Analytical Approach*. In Cottle, S. (ed.). *Ethnic Minorities and the Media: Changing Cultural Boundaries*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, pp. 33-49.

Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Boston: Addison Wesley.

Foucault, M. (2000). *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin.

- Freedman, J., & Combs, G. (2009). *Narativní psychoterapie*. Praha: Portál.
- Huntington, S., P. (2001). *Střet civilizací*. Praha: Rybka.
- Janeček, M. (2011). *Islámská rozpínavost: včera, dnes a zítra*. Praha: Epoque.
- Keller, R. (2007). *Diskursforschung: Eine Einführung für SozialwissenschaftlerInnen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften
- Kropáček, L. (2002). *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad.
- Morrisová, P. (2000). *Literatura a feminismus*. Brno: Host.
- Sacks, H. (1995). *Lectures on conversation, Volumes I and II*. Oxford: Blackwell.
- Sedláková, M. (2014). *Konstruování identity ženy v kontextu konverze k islámu*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce Mgr. Dušan Klapko, Ph.D.
- Skálová, B. (2011). *Vybrané metodologické problémy mezinárodních teritoriálních studií*. Praha: Matfyzpress.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology: beyond attitudes and behaviour*. Calif.: Sage Publications.
- Thompson, J., B. (1990). *Ideology and modern culture: critical social theory in the era of mass communication*. Stanford: Stanford University Press.
- Young, I., & Uhde, Z. (2010). *Proti útlaku a nadvládě: transnacionální výzvy politické a feministické teorii*. Praha: Filosofia.
- Zábrodská, K. (2009). *Variace na gender: poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita*. Praha: Academia.

PŘÍLOHY

Příloha 1. Konstrukce identit ve skupině: Islám v České republice nechceme

identita	kategoriální predikáty	inventář sociálních kategorií	interpretující typizace
multi-kulturalista	„nezájem o osudy žen utlačovaných islámem“ „zatajovač pravdy“ „vymývání mozků“ „pseudointelektualismus“	„sluníčkáři“ „strana zelených“ „exoti“ „pseudohumanisti“ „zaměstnanec orientálního ústavu“ „výzkumník islámu“ „pseudovědci“	„Další sluníčkový moula, co si myslí, že ve světě vládne jen všeobjímající láska, a nevidí nebo nechce vidět realitu.“

konvertitka	„slabomyslná“ „nekritická“ „vymyté a zapálené“ „obětování pro víru“ „bezradné“ „zoufalé“ „submisivní“	„slepice“ „kolaborantky“ „náctileté hloupoučké kravky“ „arabela“	„Rozmyslíš si, jestli se necháš znásilnit v barevném šátku.“ „Víš, já vím, že mi vezme děti, až nějaké budeme mít, a nebude mě pouštět ven, řekl mi to, ale já ho miluju.“ „Pochybuji o její mentální způsobilosti.“ „Chytrému napověz, hloupého nech konvertovat.“ „Další, co trpí syndromem „MAID“... (My Ahmed Is Different)“
muslim	„netolerance“ „pokrytectví“ „povýšený“ „zvrácený“ „pomstychtivý“ „fanatik“	„nepřátelé“ „uctíváč pedofila“ „bigamista“ „extremista“ „radikál“ „barbaři“ „degeneráti“ „sexistické prase“ „atentátníci“	„Jako islámský věřící NESMÍ mít svůj názor.“ „Dnes slušný věřící, zítra radikál s batohem TNT.“
imigrant	„falešný“	„narušitelé“ „vnucení mameluci“ „kolonizátoři“ „vykořisťovatelé“	„Naši vlastní lidé nejsou zaopatření a budeme zaopatřovat nějaký imigranty.“ „Proč sem vlastně lezou?! Co se jim nelíbí na jejich mírumilovných zemích? My je tu nechceme!!!“ „Vlézt na cizí dvorek, a ještě chtít, aby se mu majitel přizpůsoboval.“

Příloha 2. Identity ve výpovědích konvertitek

identita	kategoriální predikáty a aktivity	interpretující typizace
----------	--------------------------------------	-------------------------

začínající konvertitka	<ul style="list-style-type: none"> - méněcenná - neposkvrněnost - šance na nový začátek 	<p>„Sice jsem se modlila, ale neuměla jsem to samozřejmě tak jako ty lidi, který tam choděj každéj den. Jsem si připadala strašně, tak jako, taková jakoby, taková méněcenná (...) ne, že by oni mi to dávali najevo.“</p> <p>„Když člověk konvertuje k islámu, tak se všechny jeho předchozí hříchy vymažou.“</p>
konvertitka	<ul style="list-style-type: none"> - musí víc přemýšlet - nemůže dělat, říkat, co chce - je nesvobodná ve svých činech, myšlení - zodpovědná za svoje chování - má smysl života, lásku, naději, strach - chce se zdokonalovat - musí si uvědomovat své rozhodnutí konvertovat 	<p>„Takže člověk musí více přemýšlet a ne nadarmo se říká, v nevědomosti je útěcha. Islám mi vzal nevědomost a s tím mi vzal svobodu v mých činech, myšlení, chování – neboli nemůžu už říkat a dělat, co chci, protože teď si je člověk vědom, že bude zodpovědný za každé slovo a čin. No a dala -- smysl života, zodpovědnost, útěchu, lásku, život, naději, strach, zdokonalování.“</p> <p>„Taky i já se musím snažit, nesmím být paranoidní, musím si uvědomovat, že je to moje rozhodnutí, co znamená a co obnáší.“</p>
manželka muslimka	<ul style="list-style-type: none"> - nemusí pracovat - má právo na ponechání si vydělaných peněz jen pro vlastní potřebu - musí si vzít jen muslima 	<p>„Žena nemusí pracovat, když nechce. Když ale chce, tak peníze jsou jen její.“</p> <p>„Ono je to i v Koránu, že prostě ženská muslimka by si měla vzít muslima.“</p>
muslimka	<ul style="list-style-type: none"> - studuje a má ambice - je šťastná - musí nosit šátek, aby byla pro okolí rozpoznatelná 	<p>„Tak jsem byla překvapená, že to nejsou nějaký puťky a úplně nešťastný -- všechny studovaly a měly nějaký ambice.“</p> <p>„Plno lidí to ani neví, že jsem muslimka, protože nenesím šátek.“</p>
muslimka Češka	<ul style="list-style-type: none"> - opozice vůči nativní muslimce - má víc práv (může svobodně nakládat s volným časem) 	<p>„Mám psa, jezdím na kole, to taky není úplně, prostě jsem takovej člověk (...) jsem Češka.“</p> <p>„Stát se najednou někým úplně jiným, to prostě nejde.“</p> <p>„Protože jsem si říkala, kdo já vlastně jsem, tak jsem muslimka nebo jsem Češka.“</p>
manžel muslim	<ul style="list-style-type: none"> - zodpovědnost za manželku před Bohem - zodpovědnost finanční - může si vzít křesťanku 	<p>„On zodpovídá za svoji manželku a děti před Bohem, takže by měl manžel vědět, kam jdu třeba.“</p> <p>„Hlavně chlap má veškerou finanční zodpovědnost, v islámu teda, on se může oženit, jen když na to má peníze.“</p>

nativní muslim muslimka	- vnímá víru automaticky	„Takhle bych to chtěla mít já prostě vžitý, tak jako to maj třeba ty rodilí muslimové, aby o tom nepřemýšleli, aby to prostě bylo automatický.“ (náboženství, víra)
muslim dle typizací z okolí	- fanatizují - dělají bombové útoky	„A můj tatínek předpokládal, že mě muslimové tak zfanatizujou, že mi dají do batohu na záda bombu.“
muslimové rodiče	- ochrana dětí před vším špatným a nebezpečným - dávají islámské hodnoty - deklarují svobodu rozhodnutí - modlí se za své děti - není v jejich pravomoci ovlivnit osud dětí	„Jako muslimové věříme, že jsme byli stvořeni k životu s Bohem, takže výchova dětí je v tomto světle. Snažíme se je ochránit před vším špatným a nebezpečným. Snažíme se jim dát islámské hodnoty. A i přes to vše, co se jim snažíme dát, od určitého věku je to jen jejich rozhodnutí, zda budou žít ve víře, anebo ne. Jako rodiče se za jejich vedení můžeme jen modlit. Jejich osudy nejsou v našich rukou.“

Autor

Mgr. et. Mgr. Markéta Sedláková, Masarykova univerzita v BRNĚ, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky, Poříčí 31, 603 00 Brno, email: 252937@mail.muni.cz.

Constructing the identity of women in the context of conversion to Islam

Abstract: This contribution presents research which describes the social reality for female converts to Islam. The work is based on socio-constructivist and poststructuralist approaches. In the introduction, these are briefly described. The analytical and interpretive section, which was drafted using the tools of discourse analysis, maps the constructions of the statements of participants in three interrelated parts. The main goal of the first part was to identify the discourses and practices of actors leading to identity construction for female converts within the Facebook social network. In the next phase of the research, I analyze the statements of female converts with respect to the construction of their identity. The final section deals with the implications of these structures in social practice.

Keywords: conversion, religion, identity, Islam, language, discourse, discursive analysis, construction, social reality, "post" theories, woman